

ZAPISKI

MOZART NA DUNAJU 1956 ✓

Ob koncu maja 1956 se je okrog Mozarta zgrnil ves Dunaj. Zvezni predsednik Theodor Körner, krepak in svež štiriinosemdesetletni starec, ki mu izumirajoče avstrijsko visoko plemstvo še danes ni odpustilo, da je ob koncu prve svetovne vojne pospešil razkroj cesarske vojske, je v Narodni biblioteki odprl razstavo, ki je zajela Mozartovo delo in dobo. Razkošna slavnostna dvorana je zažarela v tisočernih lučeh. Dunajski simfoniki so blesteče izvedli Mozartovo »Linzer Symphonie« K. V. 425. Najti še več, kot so iz nje izgrebli odlični instrumentalisti, bi bilo skoraj nemogoče. Nežni zvoki so polnili dvorano in zasanjali povabljene goste v preteklost, kamor jih je nato še povedel znani avstrijski muzikolog Leopold Nowak. Z okusom in zgodovinsko točnostjo je pripravil razstavo, ki je pred gledalci in poslušalci razgrnila vse bistvene podrobnosti iz mojstrovega časa in dela: iz družine v umetniški svet, od prvih skladb in potovanj do ustvaritev dozorevajočega mladeniča, ki je medtem postal v umetnosti že cel mož, od potankosti osebnega življenja tja do njegovih intimnih čustev, ki so gorela za Constanzo, nato v razočaranja, uspehe in neuspehe, k najvišjim dosežkom, in končno v leto smrti, ko je 1791. leta omahnilo Mozartovo trudno telo in je zasnul njegov nemirni, iščoči duh.

Predzadnjega maja se je začelo na Dunaju vrenje, ki tudi za to milijonsko mesto ni vsakdanje. Tisoči in tisoči tujcev so se zlivali vanj, reke avtomobilov so drsele preko Ringa, neštete belo-rdeče zastave so zaplapolale v vetru, ki na Dunaju ne mine skoraj nikoli. Dva dni zatem so ob pol devetih zvečer pred Rathausom proglasili začetek dunajskega festivala. Wiener Festwochen so si v svetu že pridobili sloves in vabijo množice z vsega sveta. Avstrijci si neutrudno prizadevajo, da bi vrnilo Dunaju staro slavo. Jasno jim je sicer, da se preteklost ne vrača. Pač pa pametno izkoriščajo njene spomenike, ki jih je Dunaj prepoln, tako da je skoraj pravcati muzej. Vse to pa znajo povezati z modernim tempom, novimi oblikami in zahtevami sodobnega tujca. In skušajo uresničiti njim ustrezajočo koeksistenco. Nočejo se usmeriti zgolj na Zahod in hočejo imeti stike z Vzhodom. Želeli bi Avstrijo spremeniti v torišče mednarodnih stikov, v nevtrarno deželo, v katere prestolnici naj bi sedaj, ko so spet svobodni, zaživela tradicija kulturnega centra, po ravni še višja kot nekoč. Taka je bila osnovna misel vseh slavnostnih govornikov, med njimi tudi Körnerja in simpatičnega dunajskega župana Jonasa. V ta namen jim je bil Mozart dobrodošel in z njim so si imenitno pomagali, ko so izrazili hotenje, naj postane Dunaj ne le kulturno središče Avstrije, ampak tudi Evrope, in ne le Evrope, marveč tudi sveta. Zamisel je podjetna in odlična. Koliko se bo uresničila, bo pokazala bodočnost. Saj imajo tudi nekatera druga evropska mesta in dežele sorodne namene. Res pa je, da Dunajčani in vsi Avstrijci že danes žrtvujejo veliko truda za ta cilj, ki jim bo prinesel tudi obilo deviz. Svoje glavno mesto sijajno obnavljajo. Vsaka količkanj pomembna hiša ima vzdano ploščo, ki pove, kdaj je nastala, kdo jo je zidal, kdo je živel v njej, zakaj je pravzaprav važna. Tudi pri nas bi si lahko kaj podobnega omislili, saj nismo brez tradicije in zgodovinskih vrednot, ki zanimajo tujce in ki bi bile nemara zelo poučne za nas same.

Desettisoči so se zbrali drugega junija zvečer pred Rathausom. Ko so izzvenele fanfare, so Dunajski simfoniki izvedli ouverturo k Mozartovi »Čarobni piščali« in finale iz simfonije »Jupiter« K. V. 551. Ob koncu so članice baletnega zbora Staatsopere zaplesale na glasbo »An der schönen, blauen Donau«. Ob pogledu nanje je Dunajčanom zamaknjeno zastajal dih, dotlej diskretna razsvetljava pa se je preračunano in rafinirano širila: vedno više se je vzpenjala, nazadnje je ves Rathaus zablestel v čudoviti osvetljavi. Kot v pravlji. Svetli stolpiči so se dvigali visoko v črno nebo, ki je grozilo s ploho. Čarobna slika, ki smo jo uživali z občudovanjem. Ta hip so se razsvetlile vse znamenitosti Dunaja, od Hofburga tja do cerkva sv. Štefana in Karla in še dalje. Bogata paša za oči. In tudi za ušesa. Ta večer je namreč dva tisoč pevcev na dvajsetih javnih trgih dunajskega mesta pelo ubrane, plemenite pesmi in ustvarjalo tisto večerno harmonijo, ki so jo hoteli doseči prireditelji. In so jo tudi dosegli.

Dva dni zatem je začel na Dunaju mednarodni muzikološki kongres v počastitev dvestoletnice Mozartovega rojstva. Trajal je ves teden. Kot je navada na takih kongresih, je obravnaval teme z raznih muzikoloških področij: iz primerjalne glasbene znanosti, iz glasbene folklore, glasbene akustike, glasbene estetike, glasbene psihologije, glasbene sociologije in seveda iz glasbene zgodovine od srednjega veka do začetka 19. stoletja. Torej tudi iz področij, ki jih pri nas ali sploh ne ali pa skoraj ne poznamo: mislim na glasbeno psihologijo in glasbeno sociologijo. Dolga vrsta predavateljev se je zvrstila v predavalnicah dunajske univerze, kjer so v ta namen odprli tudi razstavo pod naslovom »Tehnika v službi glasbe in glasbene znanosti«. Med strokovnjaki z omenjenih področij, ki so številne poslušalce seznanili s svojimi izsledki, so bili tudi Albert Wellek, Karl Gustav Fellerer, Heinrich Husmann, Hans Joachim Moser, Zofia Lissa, Jan Racek, Leopold Nowak. Tudi beograjski folklorist in skladatelj Milenko Živković je predaval o tonalnih osnovah v ljudskih melodijah nekaterih jugoslovanskih področij. In potem je sledila dolga vrsta imen, ki so bila doslej mnogim neznana. Na desetine problemov se je nizalo, v vseh so skušali predavatelji povedati to, kar jih je zaposlovalo morda dolga leta.

Pravo jedro kongresa, ki sta ga sklicali Avstrijska akademija znanosti in družba za izdajanje Denkmäler der Tonkunst in Österreich v slavnostni dvorani stare univerze, pa je bil Mozart. Posvetili so mu posebno sekcijo, kamor se je osredotočila večina predavateljev. Pa naj govorijo naslovi tém: Prispevek k genealogiji W. A. Mozarta, Mozartova glasba v Grčiji, Mozart v Italiji, Mozartova tvorba v Bolgariji, Mozart in Švedska, Mozartove opere v Skandinaviji, Mozart v luči osmansko-avstrijskih odnosov, Čajkovski o Mozartu, Mozartov romantizem, Mozartov »Kvintet v g-molu« in njegovo sorodstvo s »Simfonijo v g-molu«, Raziskovanje Mozarta v ZDA, Mozartov »Raumgefühl«, Problem preromanticizma v mozartianski umetnosti, Mozartov humanizem, Mozart in glasbena situacija v Mainzu v njegovem času, Mozartov prispevek k pariškemu življenju v letih 1764 in 1766, Mozart in Clementi, Mozart in nemška klasika, Usoda Mozartovih oper v Italiji, Mozartovi violinski koncerti v tehnični primerjavi s tedanjimi italijanskim skladatelji violinskih kompozicij, Mozart in glasbena estetika konec 18. in v začetku 19. stoletja, Pomen Mozarta za osvetlitev kulturne dediščine v glasbeni vzgoji vzhodne Nemčije (DDR), Bivanje Mozarta v Ženevi 1766, Element konflikta v Mozartovi instrumentalni glasbi, Priponbe k Mozartovemu »Klavirskemu koncertu v f-duru K. V. 459. Že ti naslovi

pripovedujejo o pisanosti t $\acute{e}$ m, ki jih je bilo seveda še precej več, kot sem jih tu navedel. Naj omenim le še to, da smo k tematiki v tej smeri prispevali tudi mi: Stana Djurić-Klajnova iz Beograda je govorila o Mozartovem sodobniku I. M. Jarnoviću oziroma pravzaprav o vprašanju njegovega rojstnega kraja, za katerega še ni dokazano, da je bil res v Dalmaciji, in s tem ostaja odprto tudi vprašanje Jarnovićevega nacionalnega porekla; jaz pa sem predaval o našem klasiku Janezu K. Novaku, ki mu je bil Mozart vzor, in ilustriral svoja izvajanja s fragmenti iz »Figara«, nad katerim so se navdušili mnogi poslušalci z vseh koncev sveta.

Predavateljev je bilo mnogo, izredno mnogo, okrog 140. Med njimi so bili zlasti številni Avstrijci in Nemci, tudi Italijani, potem še Španci, Portugalci, Danci, Belgijci, Francozi, Holandci, Švedi, Norvežani, Angleži, Turki, Američani iz različnih držav in celo Korejci ter Japonci. Skupno iz sedemindvajsetih držav. Kar lepo število za počastitev Mozarta. Najzanimivejše pa je bilo nemara to, da smo prvič na takem mednarodnem kongresu srečali kolege iz tako imenovanih vzhodnih dežel: iz Češkoslovaške, Poljske, Sovjetske zveze, Bolgarije, Romunije in Madžarske. Le iz Albanije ni bilo nikogar, tam menda še ne poznajo muzikologije, vsaj ne v čistem pomenu besede.

Prihod muzikologov in skladateljev iz teh dežel za »železno zaveso«, kot tudi pravijo v zahodnem tisku, je bil na pol senzacija. Organizator kongresa prof. Schenk si je štel v nemalo zaslugo, da je uspelo privabiti na Dunaj pod Mozartovo zastavo predstavnike najrazličnejših dežel od Amerike preko Evrope do Japonske. Pravzaprav je bila to zasluga Mozarta, če smem tako trditi, tega »Weltbürgerja«, kot ga je v svojem govoru ob otvoritvi Mozartove razstave v Albertini nazval predsednik Körner. Vzhodnjakom se je poznalo, da še niso čisto na tekočem z razmerami, ki vladajo v mednarodnem, ali bolje, zahodnem muzikološkem svetu. Ne mislim strokovno, marveč organizacijsko. Strokovno pa kar dobro poznajo literaturo, ki nastaja na tem področju na Zahodu, in so o njej dobro informirani. Kakšni organizacijski tokovi, ljubeznivo rečeno, se pretakajo v zahodni muzikologiji, pa jim ni bilo povsem jasno. Na zaključni, generalni konferenci je namreč nekdo iz avstrijskih vrst sprožil pobudo, naj bi se osnovalo Mednarodno muzikološko združenje, ki bi zajelo vse narode in države ne glede na njih svetovnonazorsko usmerjenost. Kolegi iz vzhodnih dežel so se nagibali k tej ideji. Nje pobudnik pa je vede ali nevede pozabil, da taka organizacija, ki nikomur, kdor je strokovno ustrežajoč, ne brani pristopa, že obstaja in je njen sedež v Baslu. Deluje plodno in bi bilo nesmiselno zaradi nekkih osebnih nasprotij, ki ločijo nekatere muzikološke kroge, razbijati ali slabiti to organizacijo in osnavljati Mednarodno muzikološko združenje št. 2, nemara s sedežem na Dunaju. To je tistim, ki tega še niso ali niso hoteli vedeti, vljudno, pa odločno pojasnil Jens Peter Larsen, ordinarij za glasbeno zgodovino v Københavnu, in s tem zaključil brezplodno ali pa celo škodljivo diskusijo v tej smeri. Po tem pojasnilu so se orientirali tudi »vzhodni« muzikologi in pokazali živahno zanimanje za obstoječe Mednarodno združenje z željo, da se vključijo vanj in tudi s svoje strani aktivno prispevajo k njegovim ciljem. Intermezzo, ki je obetal postati incident, je splahnel brez komplikacij in kongres je zaključil svoje delo v znamenju sožitja, brez katerega ne gre nikjer in tudi ne v mednarodni muzikologiji.

Čez tri leta pa se obeta nov kongres, spet mednarodni in spet na Dunaju, tokrat v počastitev stopetdesetletnice smrti Josepha Haydna. Lepo in potrebno,

in kljub temu predstavlja stvarno to vožnjo po dveh tirih. Kako se bodo dotlej uredila vprašanja sodelovanja Dunaj—Basel in Dunaj—Kiel? Zdaj še ni jasno. O odnosih Dunaj—Kiel je pisal tik pred začetkom kongresa celo dunajski tisk, češ da se je celotna muzikološka skupina okrog velike enciklopedije »Die Musik in Geschichte und Gegenwart« izognila kongresu z namenom, da bo letos v septembru na kongresu v Hamburgu separatno proslavljala Mozarta. To pa gotovo ne drži, kajti program hamburškega kongresa je povsem drugačen. Tiha tekma Dunaj—Kiel je gotovo svojevrstna zanimivost, katere potek se izplača od daleč spremljati z vso pozornostjo.

O strokovnih vprašanjih dunajskega kongresa bi se seveda dalo diskutirati. Sicer pa se je že dovolj na prostranih hodnikih dunajske univerze. Zaradi razlogov, ki niso nikjer napisani, pač pa se prenašajo po preizkušeni in uspešni starodavni metodi ustnega izročila, se kongresa nekateri pomembni muzikologi niso udeležili. Kajpada jih k temu ne more nihče prisiliti. Kljub temu je bilo tudi na dunajskem kongresu nekaj odličnih predstavnikov sodobne glasbene znanosti, tako Paul Amadeus Pisk iz Austina, Alexander Hyatt King iz Londona, Heinrich Bessler iz Jene, Walter Serauky iz Leipziga, Oswald Jonas iz Chicaga, Leopold Nowak z Dunaja, Hellmut Federhofer iz Gradca, Sidney Newman iz Edinburgha in drugi. Prišel je tudi znameniti holandski muzikolog Smijers, ki pa na žalost ni predaval, ampak le pozdravljal v imenu holandske Kraljevske akademije znanosti. Večji del prej navedenih osebnosti je v svojih referatih zajel specialne probleme iz mozartiane. Predstavili so nove vidike in nove izsledke. Že to je bilo dovolj, da je bil uspeh dunajskega kongresa pozitiven. Pri tem pa naj le povem, da se mi je zdel okvir tega kongresa preširok. Vanj so se vključile tudi teme, ki so bile ali sporne ali po snovi in načinu tretiranja pre-drobne za mednarodni forum. Nekatere tudi v sekciji, ki je obravnavala Mozarta, njegov čas, delo, osebnost in vpliv. Kaj na primer more kdo še povedati o Mozartovem humanizmu, če tega ne zajame povsem konkretno? Kaj šele o Mozartovem »Raumgefühl«? Take teme so vedno nevarne, ker se zlahka izrodijo v verbaliziranje in razumsko konstruiranje.

Nedvomno se vprašujete, ali je mogoče o Mozartu povedati sploh še kaj novega. Saj so ga vendar v dobrih sto petdesetih letih že pretipali do obisti. Pa je vendarle še mogoče. To sem nazorno spoznal na kongresu. Z novimi pogledi na svet in življenje nastajajo novi vidiki. Raziskovanja arhivov širom sveta prinesejo od časa do časa novo gradivo, nove, doslej še neznane Mozartove skladbe, novo korespondenco, posredne in neposredne vire. Vse to omogoča dopolnjevanje Mozartove podobe in včasih tudi korigiranje dosedanjih dosežkov, ki so bili storjeni v tej smeri. O tem je prepričal tudi letošnji dunajski kongres, o tem bo prepričal tudi letošnji kongres mozartologov v Salzburgu in to se bo razkrilo in potrdilo še na bodočih kongresih, ki bodo v daljni bodočnosti proslavljali Mozarta. Svojo obsežno monografijo, ki je izšla o Mozartu v preteklem letu,¹ bi že na podlagi tega materiala, kar ga je nudil dunajski kongres, lahko prof. Schenk temeljito razširil in dopolnil. In tako je pač z vsemi deli.

Mislím, da ni problema, ki bi bil enkrat za vselej izčrpan, o katerem se ne bi dalo reči ničesar več. Če bi že bil, pa se prav gotovo ne bi nanašal na Mozarta, pri katerem se med drugim vedno znova pojavlja na primer vprašanje

¹ Glej Naša sodobnost, leto IV (1956), str. 170—4.

interpretacije njegove umetnosti. Ali je res Mozartova glasba samo lirična, nežna, kristalno čista in kakor še ponavljamo skozi deset in desetletja? Ali bi mogla biti zgolj takšna in še neprestano radostna in vedra povrhu, ko pa jo je pisal človek, ki je bil mnogokrat v svoji notranjosti razbičan do kraja, ponižan in razžaljen, razočaran, človek, ki je več ko veselih okusil žalostnih strani življenja? V tej tragični figuri življenjskih usod in tokov je bilo pač še marsikaj drugega. In to se je nedvomno moralo razodeti v njegovi umetnosti. Saj v umetniku nista in ne moreta biti dva jaza, eden, ki živi osebno, drugi, ki živi umetniško življenje, oba pa hodita vsak svojo, povsem ločeno pot, neodvisno drug od drugega. Ne, to ni mogoče. Človekova tvorba, naj bo taka ali drugačna, je vedno odraz njegove notranjosti kot celote, individua in vsega, kar vpliva nanj. Tudi Mozartova, saj je bil človek kot vsak drug. In ni dvoma, da vsebuje njegova glasba poleg lirične tudi močno dramatično noto, poleg radosti tudi žalost ali še boljše rečeno, tragiko.

Naj se mimogrede v tej zvezi dotaknem interpretacije, načina, kako ta ali oni dirigent, instrumentalist, pevec razume in predstavi skladbo nekega komponista, v našem primeru Mozarta. Dirigent Böhm se na primer upira zgolj liričnemu predstavljanju Mozartove glasbe. Herbert v. Karajan jo spet razume čisto po svoje in vnaša vanjo toliko svojih potez, da se na koncu zdi, kakor da se je pojavil Mozart v novi redakciji ali nov, nam še doslej neznan Mozart. To bi utegnile biti čisto osebne stvari dirigentov, vsaj oni trdijo tako. In če nasprotujete, dobite podobno kot od skladateljev in drugih ustvarjalcev enostaven odgovor, da tega pač ne razumete. Nikakor se ne mislim razpisati o teh delikatnih problemih. Predaleč bi me zavedli. Povem pa naj le, da nobena še tako individualna ali pa individualizirana interpretacija ne more popolnoma obiti stilnega okvira umetniškega dela, pa naj se vprašanje stila postavlja kot še tako ali drugače problematično in naj se poraja celo tendenca, da bi ga sploh zanikali. To pač ni mogoče. Zlasti ne v Mozartovem primeru spričo izredne tipičnosti njegove glasbe. Še taka dirigentska veličina ne bi mogla ali vsaj ne bi smela spremeniti te tipičnosti ali pa je odrekati. Seveda imajo tudi dirigenti svoj prav. Saj so individui, ljudje z lastnimi čustvi in razumom, s svojimi gledanji na svet in umetnost. Pravico imajo, da na primer o Mozartovi glasbi povedo to, kar v njej občutijo in razumejo, in da v svoji interpretaciji sledijo sebi in ne vzorom. Tudi Karajan, tudi Böhm in tudi drugi. V tej zvezi naj povem le še to, da je bil dunajski festival predvsem zanimiv zato, ker se je tokrat predstavila vrsta dirigentov in solistov, in da se je z njimi razodel niz najrazličnejših interpretacij mnogih skladateljev in zlasti Mozarta. Na vsak način je odlično, če lahko primerjamo, kako si zamišljajo Mozartova dela razni dirigenti. Za tako primerjavo je bilo priložnosti več ko dovolj. Festivalni program je bil bogat in srečo sem imel, da sem ga spoznal vsaj deloma. Osebno me je najbolj impresionirala interpretacija, ki so jo predstavili Böhm, Mainardi in van Beinum.

Staatsopera je v času festivala izvedla pet Mozartovih oper (*Così fan tutte*, *Don Giovanni*, *Beg iz seraja*, *Figarova svatba*, *Čarobna piščal*). Poleg njih je še uprizorila R. Straussove opere »Salome«, »Die Frau ohne Schatten«, »Elektra« in »Ariadne auf Naxos«. Gluckovo »Alceste«, Bergovega »Wozzeck«, Puccinijevo »Manon Lescaut«, Verdijevega »Don Carlosa«, R. Liebermannovo »Penelope« in Franka Martina »Vihar« (*Der Sturm*). Poleg nje je še nastopala milanska Scala z izvrstnimi solisti in je predstavila dunajskemu občinstvu

Verdijevi operi »Traviato« in »Rigoleta«, Bizetovo »Carmen«, Donizettijevo »Lucio di Lammermoor« in Cimarose »Il matrimonio segreto«, Res pisan, bogat spored. Z izjemo Albana Berga in Franka Martina pa spet popolnoma standarden. Seveda na visoki izvajalni ravni, ki ji ni bilo v ničemer oporekati. Kar sem videl, je bilo zares dobro. Sam sem se najbolj navdušil nad »Wozzeckom«, »Salomo« in »Figarovo svatbo«, mislim, kar se tiče izvedbe. In od teh me je najbolj privlekla »Figarova svatba«. Ne le zato, ker je Mozartova in imam Mozarta srčno rad. Ampak tudi zato, ker je bila v redutni dvorani Hofburga, ki je po arhitektoniki kot nalašč ustvarjena za to opero, tako da ni bilo treba nobenih kulis. In pa zaradi muzikalne dovršenosti, ki jo je posredoval Böhm. O njem trdijo nekateri, da je hladen, preveč natančen in premalo intimen. Morda. Vsekakor pa ne v »Figarovi svatbi«, v kateri je ustvaril naravnost sijajno soglasje odra in orkestra in mi z njo omogočil doživetje, ki bi si ga želel še in še.

Koncerti? Teh pa je bilo toliko, da človek ni vedel, kaj bi izbral. V dvoranah Konzerthausa in Musikvereina. Zlasti v veliki dvorani Musikvereina se človek počuti povsem svojevrstno. Z zlatom je vsa obložena, da kar teži. Nastopali pa so najrazličnejši ansambli: dunajski simfoniki, dunajski, berlinski, češki in leningrajski filharmoniki, amsterdamski Concertgebouw-Orchester. Temu ni kaj reči. Najboljši korpusi, ki jih je vesel dirigent in poslušalec. Za dirigentskim pultom so se vrstili veliki in večji dirigenti. Med njimi Karl Böhm, Karajan, Enrico Mainardi, ki smo ga včasih radi poslušali kot čelista, zdaj pa se je uveljavil tudi kot dirigent, Massimo Freccia, Eduard van Beinum, Joseph Keilberth, Karel Ančerl, Joseph Krips, Jevgenij Mravinski, Bruno Walter. Od teh so znameniti seveda le redki in še ti bolj od časa, ko je utihnil Toscanini in ni več Furtwänglerja. Poleg van Beinuma, Mravinskega in Walterja je želel priznanje zlasti Karajan. Poslušal sem dva njegova koncerta, da je dirigiral berlinskimi filharmonikom. Predstavil je Mozartovi »Haffner-Symphonie« in »Divertimento v b-duru« K. V. 287, dalje Wagnerjevo Predigro k »Tristanu«, Beethovnov »Eroico«, R. Straussa »Till Eulenspiegels lustige Streiche« in J. Brahmsovo »Simfonijo v c-molu«, op. 68 (I.). Težko je kritizirati tako kvalitetenega in renomiranega dirigenta, kot je Karajan, ne da bi vrgli kamen nate. Pa si vendar drznem reči, da je Mozarta in Beethovna skoraj premočno individualiziral, medtem ko je Straussa in Wagnerja predstavil izvrstno. Kljub vsem pomislekom pa je tudi v njegovi individualizirani interpretaciji čutiti mojstra, nemara prav zato. Vsi pa niso istega mnenja. Slišal sem o Karajanu marsikaj. Nekateri se zanj navdušujejo brez pridržka, fanatično. Drugi so prav tako fanatično proti in ga negirajo na celi črti. Trdijo, da je prepotenten, da ne zna dirigirati, da so instrumentalisti pod njim strašanski reveži, ker jim nikoli ne da točnega vstopa oziroma sploh ne nakáže vstopa posameznim instrumentalnim skupinam, da je neprecizen, da je v interpretaciji preveč svojevoljen in tako dalje. Tudi mene so nekaj motile Karajanove svojevoljnosti, včasih sem moral pritegniti tudi očitku o nepreciznosti. Vendar to vse skupaj ni bilo tako tragično. Gledano z vidika celote je dala čutiti Karajanova interpretacija navzlic vsem pomislekom njegovo močno umetniško potenco.

Naj se še za hip vrnem k festivalu. Mnogi dunajski in tuji muzikanti so dejali, da je konservativen. Jaz bi dejal, da je bil standarden. Saj vendar mojstrov kot so Bach, Mozart, Haydn, Beethoven, Brahms, Bruckner, Wagner,

Smetana, Dvořák, Čajkovski ne bomo imeli za konservativce. Tako daleč še nismo in upam, da nikoli ne bomo. Poleg teh so pač še bili nekateri novejši, kot na primer Stravinski in Šostakovič. Strogih, sodobnih modernistov, kot bi jih želeli simpatizerji smeri, ki jo kličejo *Musica viva*, pa res ni bilo. In s to smerjo dunajski festival gotovo ne bi uspel tako, kot je. Skušajmo biti objektivni, kolikor je pač to človeku dano. Mislim, da so bile pripombe, ki so nastale zaradi sporedov dunajskega festivala, v neki meri upravičene. Slišati je treba vse, staro in novo. Pa ne zaradi tega, da ne bi bilo zamere in očitkov, marveč zato, ker je tudi med novimi skladbami marsikaj dobrega, kvalitetnega. O dunajskih programih pa gre že dolgo glas, da so konservativni, ali milo rečeno, standardni. Tej liniji sestavljanja programov so se pridružili tudi tuji ansambli, ki so nastopali na dunajskem festivalu. Gotovo ne zato, da bi se prilagodili dunajskim kriterijem, ampak zato, ker so v programski politiki sami usmerjeni tako, in še zlasti zato, ker hočejo eksportirati v tujino to, kar jamči uspeh in ni v nobenem pogledu problematično. V takem gledanju pa je izvor vseh nasprotij med komponisti in izvajalci. Bil je, je in bo. Tako nekako si razlagam izbiro skladateljev in njihovih skladb na dunajskem festivalu. Zaradi odličnih dirigentov in solistov, med katerimi sta bila tudi sloveča violinista Yehudi Menuhin in David Ojstrah, in seveda tudi zaradi skladb samih pa sem do kraja užival tudi to, kar je nudil dunajski festival. V tem uživanju me »konservativnost« programov ni tolako motila, kot je nekatere druge. Resnici na ljubo pa priznam, da bi bil še bolj zadovoljen, če bi se okvir programov bolj približal sodobnosti in se ne bi ustavil tako rekoč pri Richardu Straussu, saj sta bila Stravinski in Šostakovič bolj izjemi. Zaželel sem si kakega Hindemitha, Honeggerja, tudi našega Osterca in mlajše in najmlajše predstavnike sodobnega svetovnega skladateljskega rodu. Teh pa ni bilo in jih na dunajskih festivalih bržkone toliko časa ne bo slišati, dokler tudi njihove skladbe ne bodo dobile nekake umetniške patine. Takrat pa bodo novi poslušalci spet trdili o njih, da so konservativne.

O dunajskem festivalu bi se moglo še marsikaj povedati. Pa je preveč gradiva in je nevarnost, da bi se v njem izgubili in zašli v podrobnosti, ki bi bile odveč. Tudi namen tega prispevka ni tak. Saj vendar govorimo o Mozartu. Ta je bil rdeča nit na festivalskih koncertih, naj so ti bili v Konzerthausu, Musikverein ali v mnogih dunajskih cerkvah, kjer so Wiener Sängerknaben v Hofburgkapelle vsako nedeljo izvedli katero Mozartovih maš. Podobno so tudi v Karlovi in minoritski cerkvi izkazali spoštovanje mojstru, ki se je enako kot v posvetni pokazal velikega tudi v cerkveni glashi.

Okoli Mozarta se je torej vrtele vse, prav vse. O njem smo govorili na razkošnih sprejemih pri dunajskem županu, avstrijskem učnem ministru, deželnem glavarju za Nižje Avstrijsko. O njem so govorili tudi ljudje, ki sicer nimajo nobenega opravka z umetnostjo, pa so ljubitelji glasbe ali pa jim je Mozart pripomogel do večjega zaslужka. Knjigarne so bile prepolne knjig o Mozartu, nudile so malone vse, kar je doslej bilo napisanega o njem. Mozart je vladal v razstavnih, opernih, koncertnih, učenjaških in ministrskih dvoranah. O njem so diskutirali veliki in mali, preprosti in učeni ljudje. Vsi in povsod. In to na Dunaju, prav na Dunaju. Na tistem Dunaju, kjer je nekoč Mozart doživel toliko nevšečnosti, da bi mu skoraj obrnil hrbet in se predal zgolj Pragi. Tu, na Dunaju je letos Mozart vnovič doživel svoj veliki triumf.

Dragotin Cvetko